

## LAUSUNTO

15.5.2014

### OIKEUSMINISTERIÖLLE

*Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund r.y.* esittää pyydettyinä lausuntonaan (oikeusministeriön lausuntopyyntö 4.4.2014, OM 10/41/2013) järjestäytyntä rikollisuutta koskevan käsitteistön yhtenäistämistä pohtineen työryhmän mietinnöstä seuraavaa:

#### ***Yleistä***

Työryhmämietintö liittyy kriminaalipolitiikan kannalta arvioituna yleisempään tavoitteeseen ehkäistä avunantoa etäisempi osallistuminen organisoidun ja siten suuremman vaarapotentialin omaavan rikollisryhmän toimintaan. Esitykseen liittyvät keskeiset ehdotukset ovat lähinnä teknisluonteisia ja myös niiden kolmitasoinen toteutusmalli yleisen koventamisperusteen, RL 17:1a:n tunnusmerkistöosan ja eräiden rikosten törkeäksi kvalifioivien perusteiden kautta on sopusoinnussa rikoslaissa jo omaksutun systematiikan kanssa.

Kuten tunnettua, rikosoikeudellisen sääntelyn täsmällisyysvaatimus korostuu, jos osallisuutta rikokseen säännellään rikosoikeudessa vakiintuneista osallisuusopillisista käsityksistä poikkeavasti (esimerkiksi PeVL 10/2000 vp, PeVL 48/2002 vp ja PeVL 7/2002 vp). Ottaen kuitenkin huomioon, että nyt tarkasteltavan esityksen tavoitteet rajoittuvat oikeusministeriön mandaatin (OM:n työryhmän asettamispäätös 15.8.2013) mukaisesti järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevan rikoslain sääntelyn yhtenäistämiseen, täyttävät siihen liittyvät keskeiset ehdotukset ongelmitta kriminalisointiperiaatteista johtuvat vaatimukset.

#### ***Taannehtivuuskielto***

Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevan sääntelyn yhtenäistämässä ei ole pyritty rangaistavuuden alan muuttamiseen. Sanotusta pyrkimyksestä huolimatta ilmaisun ”rikos tehdään osana [rikoslain] 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa” käyttöön ottaminen niissä rikoslain erityisen puolen säännöksissä, joissa nykyään puhutaan rikoksen tekemisestä järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä, kasvattaa tosiasiaassa rangaistavuuden alaa. Esityksessä ei ole tavoiteltu myöskään koventamisperusteen soveltamisalan laajentamista, mutta ehdotuksessa muutetuksi RL 6:5:n 2 kohdaksi on niin ikään ekspansiivisia piirteitä.

Siten menettely, joka nykyisen lain voimassaoloaikana jäisi kvalifiointi- tai koventamisperusteen ulkopuolelle, saattaisi muutetun lain voimaantulon jälkeen tulla arvioiduksi törkeän tekemuodon tai rangaistuksen koventamisperusteen täyttävänä toimintana. Rikosvastuun toteuttamisen teosta, joka tekohetkellä oli rankaisematon samoin kuin ankaramman lain soveltamisen tekoon, joka tekohetkelläkin tosin oli rangaistava, mutta uutta lakia lievemmin, estää toki rikosoikeuden ajallista soveltuvuutta koskeva säännös RL 3:2:ssä. On kuitenkin syytä tiedostaa, että ehdotettu sääntely edellyttää toteutuessaan tuomareilta tietyn ylimenokauden ajan valppautta huolehtia rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen kuuluvan taannehtivuuskiellon kunnioittamisesta.

### **Tulkintaote**

Mietinnössä lausutaan (s. 59), että ”rangaistavuuden alaltaan laajemman sääntelyvaihtoehdon omaksuminen antaa aihetta siihen, että rikoksen tekemiselle osana rikollisryhmän toimintaa annetaan mahdollisimman yksiselitteinen sisältö ja sitä tulkitaan laillisuusperiaatteen edellyttämin tavoin”. Puhe tulkitsemista laillisuusperiaatteen edellyttämin tavoin, joka tunnetaan rikosoikeustieteessä myös restriktiivisenä tulkintana tai defensiivisenä tulkintametodina taikka niin sanottuna lievyyshetkinä, edellyttää tulkitsemaan rangaistussäännöksen sanamuotoa epäselvissä tapauksissa suppeasti ja syytetyn eduksi (esimerkiksi KKO 2004:81, 2004:109 ja 2008:86).

Tuomioistuimilla olisi luonnollisesti täysi vapaus tulkita nyt ehdotettavia säännöksiä myös teleologisesti eli dynaamisella otteella. Kyse on korkeimman oikeuden ennakkopäätöskäytännössäkkin vahvistetusta tulkintatavasta, joka on sallittua edellyttäen, että tulos on sopusoinnussa tunnusmerkistöstä ilmenevän, rangaistusuhalla tavoitellun suojan tarkoituksen kanssa sekä tekijälle kohtuudella ennalta arvattavissa (esimerkiksi KKO 2002:11, 2004:46 ja 2005:27). Ottaen huomioon, että järjestäytyneitä rikollisuutta koskevaa käsitteistöä määrittävät osaltaan kansainväliset velvoitteet – YK:n yleissopimus (SopS 20/2004) ja EU:n puitepäättös (2008/841/YOS) – tulee mietinnössä ehdotettuja rikoslain säännöksiä tulkita ennemminkin kyseisten instrumenttien tarkoituksen mukaisesti siten kuin valtiosopimusoikeutta koskevassa Wienin yleissopimuksen (SopS 33/1980) 31.1 artiklassa ja EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä (C-105/03, *Maria Pupino*, kohta 43) edellytetään.

### **Aksessorisuusvaatimus**

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen eräänä elementtinä on vaatimus siitä, että säännöksessä tarkoitettu rikos tai sen rangaistava yritys tehdään. Osallistumisteon rangaistavuus on toisin sanoen sidottu rikollisryhmän toiminnassa tehdyn rikoksen tai sen yrityksen materialisoitumiseen. Kyse on omintakeisesta,

avunannon ja päärikoksen liitännäisvaatimuksesta poikkeavasta vastuukriteeristä, jossa ei ole ”tarpeen osoittaa nimenomaista yhteyttä osallistumisteon ja tuollaisen yksittäisen rikoksen välillä” (mietintö s. 74). Ratkaisevana aksessorisuusvaatimuksen täyttymisen arvioinnissa tulee mietinnön mukaan pitää sen sijaan sitä, ”kuinka pitkään osallistumisteon merkityksen tavoitteena olleen rikoksen tai rikosten tekemistä palvelevana tai sille edellytyksiä luovana menettelynä katsotaan kestävä” (ibid.).

Kyseinen liitännäisvaatimus on mietinnön perustelujenkin valossa epämääräinen jättäen ennakoimattomaksi muun muassa rajanvedon edistämisen ja avunannon välillä. Tämän vuoksi, ja koska vaatimus rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä ei perustu kansainväliseen veloitteeseen, tulisi luopumista RL 17:1a.2:ssa jo alun alkaen säädetystä aksessorisuusvaatimuksesta vakavasti harkita siten kuin kaikkien terrorististen edistämisrikosten osalta RL 34 a luvun muuttamisesta annetun lain (1369/2007) voimaantulosta 1.5.2008 alkaen on tehty.

### **Yhteenveto**

Edellä esitetyt toteamukset taannehtivuuskiellosta huolehtimisesta kuuluvat tuomioistuimelle samoin kuin oikeus päättää asian ratkaisemisessa käytettävästä tulkintatavasta. Aksessorisuusvaatimuksesta (”rikos tai sen rangaistava yritys tehdään”) luopuminen puolestaan on jätettävä sellaisen työryhmän pohdittavaksi, jonka toimeksianto kattaa RL 17:1a:ssä säädettyjen rangaistavuuden edellytysten arvioimisen. Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund r.y. pitää näin ollen oikeusministeriön työryhmämietintöä järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan käsitteistön yhtenäistämistä tarpeellisenä ja kannattaa sen hyväksymistä muuttamattomana.

### **Lausunnon valmistelu**

Lausunnon valmistelusta on vastannut oikeussihteeri, OTT Mikael Lohse.

Kouvolassa 15.5.2014

Aki Rasilainen  
Tuomariliiton puheenjohtaja  
hovioikeudenneuvos